

OPUSY NA KUSY

Česká filharmonie

Vzdělávací experiment
České filharmonie spolu s učiteli
a jejich žáky

BEDŘICH SMETANA
Skočná
z opery Prodaná nevěsta

Didaktické materiály

Projekt Opusy na kusy vznikl s myšlenkou přinést „velká díla“, která zaznívají v Rudolfinu, do školních tříd tak, aby z nich žáci měli velký a neopakovatelný zážitek. Aby se skutečně učili rozumět řeči hudby. A aby třeba za pár let chodili na koncerty vážné hudby.

Naším cílem je připravit společně s učiteli hodiny aktivního poslechu zpracované zážitkovou hravou formou.

POHYBOVÁ VÝCHOVA

ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA

KRITICKÉ MYŠLENÍ

DRAMATICKÁ VÝCHOVA

ORFF-SCHULWERK

Vycházíme z přesvědčení, že naplno prožitý poslech a opravdové setkání s hudbou se může odehrát, jsme-li na ono setkání dobře připraveni.

OBSAH

TANEC KOMEDIANTŮ A SVATBA PRODANÉ NEVĚSTY	5
VYSVĚTLIVKY	6
PRELUDIUM (Aktivity jsou popsány na vložených kartách.)	8
Dopis mladé slečny	
Dohodnuté sňatky dnes	
HOP SKOČ DUP	
Na vlastní kůži	
Hip hop na smetaně	
Muzika na veselku	
Pivo	
Svatební prozpěvování	
Lákavé přemlouvání	
Jako na videu	
Svatba u Pythonů	
Svatební fotografie	
Zaplať muzice	
OPUS	10
DA CAPO	20
Hudební režie	22
The Butterfly Circus	23
Skočná pokaždé jinak	25

TANEC KOMEDIANTŮ A SVATBA PRODANÉ NEVĚSTY

Prodaná nevěsta. Tu zná přece každý. Nebo ne? Všichni jistě hbitě a bezmyšlenkovitě vysypeme z rukávu, že neznámější českou operou doby národního obrození je *Prodaná nevěsta*. Ale uměli bychom také odpovědět, jaký byl Bedřich Smetana, za jakých okolností *Prodanku* psal a kdo koho vlastně prodal? A kolikrát?

Operu *Prodaná nevěsta* vnímáme dnes jako veselé a snadné dílo. Ovšem za jejím vznikem stojí mnoho Smetanova skladatelského úsilí a namáhání. Bedřich Smetana toužil napsat operu ryze českou. Ale sám dobře česky neuměl, v jeho rodině se mluvilo německy – jak tehdy jinak. Krom toho neměl k dispozici moc dobré libreto. Karel Sabina musel za Smetanova přísného dohledu svůj text mnohokrát upravovat. Partituru *Prodané nevěsty* dokončoval Smetana v době, kdy teprve čekal na provedení své první opery *Braniboři v Čechách*. A chtěl po náročném historickém tématu vytvořit nový typ komické opery, která by měla národní charakter.

Smetana *Prodanou nevěstu* později nazýval „hračkou“, ovšem opera prodělala od premiéry do dnešní podoby poměrně dlouhý vývoj, předělávky, doplňky, u některých hudebních čísel hledal skladatel dlouho jejich optimální podobu. Opera v původní podobě vypadala spíše jako singspiel (zpěvohra), kdy jednotlivé pěvecké výstupy střídalo mluvené slovo. Až čtyři roky po jejím prvním uvedení obsahovala zpívané recitativy.

Bedřich Smetana roztančil *Prodanou nevěstu* hned třikrát – polkou, furiantem a skočnou. Skočná je vlastně skákavá obdoba polky, která byla v polovině 19. století tak oblíbená, že se dokonce psalo i mluvilo o „polkové horečce“. V opeře provází propagační vystoupení komediantů. Je to tedy hudba trochu operní, trochu lidová a trochu komediantská. První Principál komediantů herec Jindřich Mošna údajně zahajoval svou scénu saltem. Ve většině inscenací se v humorně pojatých artistických číslech využívá baletní soubor, někdy doplněný skutečnými artisty.

Přestože divadlo nebylo při premiéře zcela zaplněno, Smetana se v roce 1882 dožil stého provedení *Prodané nevěsty*. Jaký počet repríz bychom asi napočítali dnes? I přes velkolepý úspěch díla není jisté, zda Smetana opravdu stvořil prototyp národní opery. Určitě ale složil dílo, které je líbezné a velmi české. Chápeme malé venkovské prostředí, ve kterém tuze záleží na tom, co tomu řeknou lidi, z vyprávění známe svatby dohazované za peníze. Přitom fandíme Jeníkovi, kterých se v populaci obecně moc nevyskytuje, zato však důvěrně známe typy jako je Vašek a Kecal. A tušíme nějaký velký svět za kulisami, který se přihlásí v podobě komediantů vonících dálkou, fantazií a nezdolnou touhou. A především uslyšíme, že ve Smetanově hudbě je kus velkého muzikantského srdce.

VYSVĚTLIVKY

EVOKACE

Evokace otevírá téma. Vycházíme z předpokladu, že každý žák o tématu již něco ví. Cílem evokací je aktivizovat žáky, zjistit, jaké je k tématu napadají otázky, co si o něm myslí. Výuku začněte jednou z karet s evokační aktivitou nebo si vymyslete vlastní.

VÝSTUPY

Výstupy shrnují stěžejní činnosti a popisují cíl aktivity.

AKTIVITY

Aktivity jsou rozdělené podle typu převažující hudební činnosti.

Historické souvislosti

Vokální aktivity

Rytmické aktivity

Instrumentální aktivity

Poslechové aktivity

Pohybové aktivity

Skupinová improvizace

REFLEXE

Reflexe uzavírá hodinu. Je příležitostí, kdy můžeme zpracovat své zážitky. V průběhu konkrétní aktivity si žák může formulovat, co se v hodině dělo, co prožíval, co se mu líbilo a co zjistil. Reflexe dává příležitost propojit nově získané zážitky s tím, co jsme již věděli, a přenést zážitek do roviny vlastní zkušenosti či nové vědomosti. Zefektivňuje tak proces učení.

KE STAŽENÍ

Video

Obrázek

Audio

Text

Noty

TIP

PRELUDIUM

Aktivity PRELUDIA jsou popsány na kartách volně vložených v deskách. Umožňují učitelům vybrat si činnosti, které mu vyhovují, a sestavit svým žákům hodinu na míru. Pro lepší orientaci využijte MAPU AKTIVIT.

PRELUDIUM

PRELUDIUM aneb Příprava na setkání se Skočnou

je soubor přípravných aktivit pro zážitkový poslech Pochodu komediantů z opery *Prodaná nevěsta* Bedřicha Smetany (dále Skočná).

Aktivity PRELUDIA jsou vedeny po třech liniích:

- aktivity spojené s libretem opery *Prodaná nevěsta*
- rytmické, instrumentální a vokální aktivity
- aktivity zaměřené na skupinovou improvizaci

Uvedené aktivity jsou zamýšleny jako nabídka, není potřeba je realizovat všechny nebo je plnit doslova. Každý vyučující si může vybrat ty, které mu nejvíce vyhovují, a libovolně je kombinovat, zapojit vlastní fantazii, aktivity upravit nebo doplnit podle schopností své třídy.

Pro provedení OPUSu je stěžejní, aby vyučující zařadil aktivitu **HOP SKOČ DUP**.

Aktivity jsou popsány na jednotlivých kartách. Pořadí aktivit je volitelné, součástí didaktických materiálů je plánek, který má usnadnit orientaci v typech a návaznostech jednotlivých aktivit.

V metodických materiálech odkazujeme na části Skočné označené jako PŘEDEHRA, A (HOP SKOČ DUP), B, C a D. Pro přípravu hodiny si stáhněte partituru s poznámkami. 🎵

K výuce využijte karty s podrobným popisem aktivit a interaktivní webové stránky **www.opusynakusy.cz**, kde najdete všechny audiovizuální soubory.

OPUS

OPUS aneb Odměna zážitkem je zážitkový aktivní poslech Skočné ve spolupráci s lektory České filharmonie nebo jako hodina vedená učitelem.

Navazuje na PRELUDIUM a probíhá ideálně v následující hodině HV v dalším týdnu.

POTŘEBUJEME ZÁSKOK!

Nalepíme plakát na tabuli.

- ▶ **Děkujeme, že jste dorazili na konkurz CIRK & Co.!**
- ▶ Většina našeho ansámblu onemocněla právě před vystoupením, které jsme chystali na dnešní svatbu. Času je málo, musíme něco připravit za necelou hodinu, ale ten kšeft stojí za to a vy jste dorazili, takže to určitě zvládneme.

Brainstorming nápadů: s čím by kdo mohl v cirkuse vystupovat.

- ▶ **Každý z vás něco umí.**
- ▶ Ženich s nevěstou si vybrali hudbu. Co se bude v hudbě odehrávat, to už bude na nás.
- ▶ Vy už jste vymysleli pohyb, na kterém můžeme naši performanci vystavět.
- ▶ Ukažte nám své HOP SKOČ DUP.

NOVÝ CIRKUS

Co to je? Jak pojmu nový cirkus rozumíme?

- ▶ Ženich s nevěstou mají představu, jak by mělo naše představení vypadat.
- ▶ Dívejte se a přemýšlejte o tom, co vidíte.

Pustíme video podruhé téměř bez zvuku a čteme výroky.

- ▶ Zvedněte ruku, pokud s následujícími výroky souhlasíte.

JE TO DIVADLO.

NENÍ TO DIVADLO.

JSOU TO ARTISTI.

JE TO VTIPNÉ.

JE TO TRAPNÉ.

JE TO PROMYŠLENÉ.

JE TO HLOUPÉ.

JE TO PŘÍBĚH.

JE TO CIRKUS.

NENÍ TO CIRKUS.

DĚLAJÍ SI LEGRACI.

JE TO SHOW.

JSOU KAŽDÝ SÁM ZA SEBE.

NEJDE TO POCHOPIT.

CHYBÍ TAM ČÍSLO SE ZVÍŘATY.

- Nový cirkus stojí na člověku a na tom, co umí a dokáže.
- Je hodně o artitech a hercích. Artistické umění není cílem, ale vychází z něj.
- Pokud je zvíře součástí představení, je rovno člověku, je představeno ve vztahu k člověku nebo ve vztahu člověka ke zvířeti. V žádném případě nejde o drezuru.
- Není potřeba tradiční kruhová manéž, vlastně často není potřeba ani scéna nebo pódium.

NA SCÉNU!

Orientujeme se ve vymezeném prostoru.
Věnujeme pozornost kvalitě a směru svého vlastního pohybu.
Poznáváme předebru.
Spolupracujeme ve skupině.

POHYB V PROSTORU

Na předebru zkusíme vyplňovat prostor.

Zadáváním specifických úkolů řídíme pohyb skupiny, učíme je vnímat své tělo, reagovat na sebe a pohybovat se v prostoru.

Pro nácvik předehra zaznívá několikrát za sebou.

- ▶ Nemůžete hýbat levou nohou.
- ▶ Nechcete se s nikým potkat.
- ▶ Jste naštvaní.
- ▶ Nikam nespěcháte.
- ▶ Na zemi je něco odporného / lepkavého / kluzkého.
- ▶ Nesete těžkou tašku.

- ▶ Budu řídit rychlost naší chůze podle čísel, 1 je nejpomalejší, 5 je nejrychlejší.
- ▶ Postupně se všichni zastavte. A poté se zkuste všichni najednou rozejít.

PŘÍCHOD NA SCÉNU

Poslech přede hry ve správné délce:

- ▶ Pohybuje se, dokud zní hudba, zastavte se, když přestane.
- ▶ Vyberte si předem místo, kam chcete dojít. Jděte tak, aby bylo jasné, že tam míříte.
- ▶ Vyberte si nové místo. Vyražte podle impulsu v hudbě, každý podle sebe. Než přestane znít hudba, musíte být všichni na svém místě.

CIRKUSOVÁ ŠKOLA

Uvědomujeme si vlastní tělo a pohyb.
Pohybem reagujeme na znějící hudbu.
Seznamujeme se s prvky budoucí grafické partitury.

Ukážeme postupně slova, která charakterizují prvky nového cirkusu.

LADNOST

- ▶ Jde o krásu a plynulost.
- ▶ Zkuste ji ale vyjádřit pouze rukama.
- ▶ Pokud nevíte jak, popisujte po mně.

BALANC

- ▶ Nesmíte spadnout, jde o rovnováhu.
- ▶ Zvedejte se pomalu ze sedu a balancujte jako na laně.

GESTA

- ▶ Zkuste měnit výraz v obličeji, zapojte i ruce a tělo.

SÍLA

- ▶ Něco zvedejte, tahejte nebo se přetlačujte.
- ▶ Zapojte celé tělo.
- ▶ Jste dva, spolupracujte se sousedem.

PROSTOR

- ▶ Je to představení nás všech.
- ▶ Zaplňte společně prostor, jako byste stavěli věž ze svých těl.

Přiřazujeme obrázky rolí postav nového cirkusu ke slovům.

LEAD & FOLLOW

Seznamujeme se s vedením pohybu ve skupinové improvizaci.

- ▶ Jste angažováni pro jednu z rolí, kterou si sami vyberete.
- ▶ Budete spolupracovat ve skupině.
- ▶ Na danou hudbu předvedete své umění, které ve skupině vytvoříte.
- ▶ Vaši skupinu spojuje klíčové slovo, hudba a rekvizita.

- ▶ **Jeden z vás bude leader a pohyb povede, ostatní jej mohou napodobovat nebo podle něj improvizovat.**

PRŮPRAVA LEAD & FOLLOW

Každému dáme kapesníček, předvádíme s ním různé pohyby, které na sebe navazují a žáci je napodobují nebo varují.

Na závěr schováme kapesníček do kapsy.

SPOJENÍ HUDBY A POSTAV

Vybíráme si svou postavu.

Rekvizity nám pomohou poznat blíže svou roli.

V menších skupinách pracujeme podle principu LEAD & FOLLOW.

Rozmístíme po prostoru karty s obrázky rolí.

Ke kartám připravíme i klíčová slova, rekvizity a malé repráčky s přehrávačem.

Žáci si vybírají svoji roli a stanoviště.

Seznamují se s rekvizitami, pouští si hudbu.

Domlouvají se, kdo povede pohyb a zda a jak se v jeho vedení budou střídat.

Postavu mima necháme stranou.

GYMNASTKY | LADNOST

rekvizita: stuhy

PROVAZOCHODCI | BALANC

rekvizita: paraplíčka

SILÁCI | SÍLA

rekvizita: tyče

ARTISTÉ | PROSTOR

rekvizita: stoličky

Postava mima je specifická, jeho role spočívá v napodobování a parodování ostatních. Vystoupení mima by mělo být překvapením pro všechny. Role mima se ujímá lektor nebo může vytipovat někoho ze žáků.

GENERÁLNÍ ZKOUŠKA

Orientujeme se v grafické partituře.
Poprvé zkusíme celé provedení.

PRVNÍ POSLECH

Sledujeme lepurelo s postavami a prázdnými kartami.
(Nahrávku neposloucháme až do konce.)

Žáci mají zjistit, co se odehrává na prázdných kartách
(HOP SKOČ DUP). Kartu mima nekomentujeme.

DRUHÝ POSLECH

Zapojíme pouze pohybovku HOP SKOČ DUP.

PROVEDENÍ

Společně vytvoříme scénu: židle pro ženicha a nevěstu,
rozmístíme rekvizity.

- ▶ Nevěsta se ženichem přijdou za pár minut.
- ▶ Doladíme už jen detaily a zkusíme naše představení s hudbou a společně.

Mim má bílé rukavice, provaz místo stuhy, špejle místo tyčí, případně rekvizity krade ostatním skupinám.

SCÉNÁŘ PŘEDSTAVENÍ

Označení v partituře	Počet taktů	Kdo / co	Rekvizita / poznámka
PŘEDEHRA	20	NA SCÉNU!	Aktivita je popsána výše.
A	8	HOP SKOČ DUP	tutti hra na tělo
A	8	HOP SKOČ DUP	Po HOP SKOČ DUP si všichni dřepnou, stát zůstávají pouze ti, kteří jsou právě na řadě.
B1	8	GYMNASTKY	stuhý
B2	8	PROVAZOCHODCI	paraplíčka
B1	8	GYMNASTKY	stuhý
B2	8	PROVAZOCHODCI	paraplíčka
A	8	HOP SKOČ DUP	tutti
C	16	MIM	bílé rukavice, provazy, paroduje gymnastky a provazochodce
D	16	SILÁCI	tyče
C	8	MIM	paroduje siláky
D	16	ARTISTÉ	stoličky
C	8	MIM	paroduje artistry
A	8	HOP SKOČ DUP	tutti hra na tělo
A	7	HOP SKOČ DUP	tutti hra na tělo
GENERÁLNÍ PAUZA			► Něco se pravděpodobně stalo.

- **Poslechněte si, jak hudba pokračuje dál.**
- **Vymyslete si pro sebe, co se asi stalo.**

CIRK & Co. | SKOČNÁ Z PRODANÉ NEVĚSTY

Závěrečné provedení

- ▶ Představení máme připravené. Také víme, že na konci se něco stalo.
- ▶ Všichni jsme si to představili, ale hosté vůbec nic netuší.
- ▶ Až ten okamžik v hudbě opět přijde, zkusíme to prostě sehrát.

Můžeme nechat zaznít některé nápady. Poslouží i jako inspirace pro žáky, kteří nestihli nic vymyslet.

- ▶ Nevěsta s ženichem přichází!

Dáváme kytici se závojem a cylindr na židle.

- ▶ Představení CIRK & Co. začíná.

OBRAZ PRO NOVOMANŽELE

Reflexe

Bezprostředně po představení vstupujeme do role nevěsty a ženicha. Mluvíme za ně, komentujeme, co viděli, klademe otázky, oceňujeme výkony.

Položíme na zem plakát z konkurzu a kolem rozmístíme připravené texty.
Ke každému výroku postavíme kelímek s prstovou barvou.

- ▶ Vyberte výrok, se kterým se nejvíc ztotožňujete.
- ▶ Obtiskněte prst na plakát barvou zvoleného výroku.
- ▶ Výroků si můžete vybrat víc.

Obarvené prsty utřeme do kapesníčků schovaných po LEAD & FOLLOW.

DA CAPO

DA CAPO je nabídka závěrečných a reflektivních aktivit, kterými se učitel společně s žáky vrací k tématu PRELUDIA a OPUSu. Cílem je zasadit vybrané téma a hudbu do širšího rámce, najít přesah do dalších uměleckých aktivit, podnítit výměnu názorů a nabídnout různé úhly pohledu.

HUDEBNÍ REŽIE

V

Po vlastní artistické zkušenosti z OPUSu se žáci podívají na krátkou ukázkou z cirkusově pojatého operního představení *Skočné* B. Smetany a uvažují o roli hudby v artistickém vystoupení.

A

PŘÍPRAVA | OPAKOVANÝ POSLECH

Znovu si pustíme *Skočnou* podle provedení v OPUSu.
Posloucháme tentokrát bez aktivit z předchozí hodiny.

- ▶ **Jakou roli hrála hudba ve vašem představení? Vyberte si z nabídky, můžete vybrat i více slov.**

**DRÁŽDIVÁ – NA POZADÍ – PROVOKATIVNÍ – NICNEŘÍKAJÍCÍ
OTRAVNÁ – URČUJÍCÍ – INSPIRATIVNÍ – MILÁ**

VIDEO | MY A ONI

Po zhlédnutí videa rozdělíme žáky do skupin.

- ▶ **Porovnejte to, co jste zažili při *Skočné* vy, s operním představením z videa.**
- ▶ **Na otázky odpovědíte podrobně, zamýšlejte se nad různými detaily. Hledejte společné body a zároveň podstatné rozdíly mezi naším vystoupením a operním představením.**

MY	CO SLEDUJEME	OPERA
	Co se dělo na scéně?	
	Jak dlouhé bylo představení?	
	Jaká byla hudba?	
	Jak hudba vedla umělce?	
	Proč se dané vystoupení na scéně odehrávalo?	
	Bylo to nazkoušené?	

THE BUTTERFLY CIRCUS

V

Žáci se podívají na krátký film The Butterfly Circus. Film prohlubuje poznatky žáků o vývoji cirkusového světa a pojetí nového cirkusu. S citlivým vedením učitele/učitelky mohou otevřít témata inspirace, úsilí, proměny, handicapu a úspěchu.

A

PŘÍPRAVA | PĚTILÍSTEK

- ▶ Zamyslete se nad tématem, které vám za chvíli řeknu.
- ▶ K tématu se vyjadřujete každý sám za sebe.

Co?	ZVOLTE SI VLASTNÍ TÉMA
Jaký? (přídavné jméno)	_____
Kdo? (dva lidé)	_____
Tři slovesa	_____
Jedna věta, kterou bych k tomu chtěl/a říct.	_____

Téma, které si zvolíme pro pětilístek, záleží na nás. Vybrané téma ovlivňuje, jakým pohledem se žáci budou na film dívat. Příklady témat: postižený, proměna, pro koho jsem vzácný, co umím, handicap.

VIDEO | THE BUTTERFLY CIRCUS

REFLEXE | DISKUZE

Diskuze, kterou vedeme po videu, bude hodně záležet na složení třídy a její skupinové dynamice. Můžeme pracovat s otázkami:

- ▶ **Co je podle vás nejsilnějším příběhem filmu?**
- ▶ **Proč se cirkus ve videu jmenuje The Butterfly Circus?**
- ▶ **Co je podle vás hlavním posláním tohoto cirkusu?**

Můžeme se s žáky vrátit k úvodnímu pětilístku. Vyzveme ty, kteří se chtějí o svůj pohled s ostatními podělit, aby pětilístek přečetli nahlas.

Před prací s žáky se na film podívejte. Můžete využít jednoduchý list proměny pro zaznamenání pocitů z filmu.

SKOČNÁ POKAŽDĚ JINAK

V

Žáci se seznamují s různými nahrávkami Skočné B. Smetany a hodnotí, jakou roli v hudebním zážitku hraje různá interpretace.

- ▶ Poslechnete si postupně čtyři různé nahrávky Skočné, kterou nyní dobře znáte a máte s ní osobní zkušenosti.
- ▶ Jste porota a hodnotíte jednotlivé umělce.
- ▶ Jakmile dozní ukážka, zvedněte kartu s bodovým ohodnocením od 1 do 10.

POUTNÍCI
DECHOVÝ KVINTET
SMYČCOVÝ KVARTET
AKORDEON

Vyhodnotíme, která verze u nás zvítězila.

Poslechneme si nahrávku České filharmonie, se kterou jsme pracovali v PRELUDIU a OPUSu, a diskutujeme, kterou bychom si pro své představení vybrali nyní.

ČESKÁ FILHARMONIE

Necháme zaznít vždy pouze krátkou část skladby. Lze využít online nástrojů a využít k hlasování mobilní telefon. Nebo zvolit porotu, která půjde před tabulí a ostatní ji sledují.

OPUSY NA KUSÍ

Ludmila Bajerová
Olga Kovaříková
Monika Václová

Vedoucí projektu

Tomáš Kudrna

Produkce

Jana Janoušová
Ilona Labuťová

Jazykové korektury

Romana Veselá

Webové stránky

Studio Minimax
Jan Kyjovský
Monika Václová

Grafické zpracování

Karolína Shipstead
Studio Minimax

www.opusynakusy.cz

Heslo pro vstup k didaktickým
materiálům: hopskocdup

